

BANK AKTIVLARI SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI

Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich

TDIU mustaqil izlanuvchisi

E-mail: baxtishka5199990@yandex.com

ORCID: 0009-0002-4431-6659

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14722712>

Annotatsiya: Ushbu maqolada bank aktivlari sifatini yaxshilashda xorijiy tajribani o'rganish va uni milliy moliyaviy tizimga moslashtirish masalalari tahlil qilinadi. Xalqaro amaliyotda qo'llaniladigan ilg'or yondashuvlar, jumladan, risklarni boshqarish tizimlarini takomillashtirish, aktivlarni diversifikatsiya qilish, shaffoflikni oshirish va texnologik innovatsiyalarni joriy etish tajribasi o'rganiladi. Maqolada O'zbekiston bank sektorida bu tajribalarni tatbiq etish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: bank aktivlari, xorijiy tajriba, risklarni boshqarish, diversifikatsiya, shaffoflik, texnologik innovatsiyalar, muammoli kreditlar.

Annotation: This article examines the improvement of bank asset quality by studying and adapting foreign experience to the national financial system. It analyzes advanced international practices, including improving risk management systems, diversifying assets, enhancing transparency, and implementing technological innovations. The article also provides recommendations for applying these practices to the banking sector of Uzbekistan.

Keywords: bank assets, foreign experience, risk management, diversification, transparency, technological innovations, non-performing loans.

Bank sektori iqtisodiyotning asosiy ustunlaridan biri bo'lib, uning barqaror faoliyati moliyaviy tizimning umumiy mustahkamligi va rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mamlakatda bank aktivlari sifatining pastligi iqtisodiy o'sishni sekinlashtirishi va moliyaviy tizim barqarorligini xavf ostiga qo'yishi mumkin. Shu sababli, bank aktivlarini boshqarish jarayonida ilg'or xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy amaliyotga tatbiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xorijiy mamlakatlarda bank aktivlarining sifatini oshirish uchun joriy qilingan ilg'or yondashuvlar moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda samarali natijalar bergan. Xususan, Basel standartlariga muvofiq risklarni boshqarish tizimlarini takomillashtirish, muammoli kreditlarni maxsus fondlarga o'tkazish va shaffoflikni oshirish orqali bank tizimining samaradorligi sezilarli darajada yaxshilangan.

Mazkur maqolada bank aktivlarini boshqarish bo'yicha xalqaro tajriba tahlil qilinadi va ushbu tajribani O'zbekiston bank sektorida qo'llash imkoniyatlari yuzasidan takliflar ishlab chiqiladi. Bu esa mamlakat moliyaviy tizimining barqarorligi va samaradorligini oshirishga hissa qo'shadi.

Asosiy qism. Tijorat banklari aktivlari sifatini yaxshilash bo'yicha xorijiy tajriba xalqaro moliyaviy institutlar, rivojlangan davlatlar bank tizimlari va global iqtisodiyotdagi ilg'or amaliyotlarga asoslanadi. Quyida bu boradagi asosiy usullar va yondashuvlar keltirilgan:

1. Kredit risklarini boshqarish bo'yicha AQSh tajribasi:

Asosiy tamoyil: Bank aktivlarining sifatini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalar va analitik vositalar yordamida mijozlarning kredit tarixini chuqur tahlil qilish.

Amaliyot:

- FICO ball tizimi – mijozlarning kredit to'lov qobiliyatini baholash tizimi.
- Kredit risklarini sug'urtalash va sekuritizatsiya (kreditlarni qimmatli qog'ozlarga aylantirish).

- Muddati o'tgan kreditlar uchun "qarzlarni qayta tuzish dasturlari".

Natija: Kreditlar sifatining yaxshilanishi va zararlarning kamayishi.

2. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari tajribasi:

Asosiy tamoyil: Aktivlarni diversifikatsiya qilish va yuqori likvidlik darajasini ta'minlash.

Amaliyot:

- Kreditlarni sektorlarga qarab diversifikatsiya qilish (masalan, sanoat, qishloq xo'jaligi, IT sektori).
- Xorijiy valyutadagi kreditlar ulushini pasaytirish.
- Yevropa Markaziy banki tomonidan berilgan tavsiyalarga asoslangan ichki audit tizimini joriy qilish.

Natija: Bank aktivlarining sifati ortishi va moliyaviy inqirozlar paytida barqarorlikning ta'minlanishi.

3. Yaponiya tajribasi: Muammoli aktivlarni boshqarish

- Asosiy tamoyil: Muammoli aktivlarni (bad loans) tizimli boshqarish va maxsus institutlar orqali zararlarni minimallashtirish.

Amaliyot:

- Muammoli kreditlarni boshqarish uchun maxsus bank (Resolution and Collection Corporation) tashkil etish.

• Mijozlar bilan individual yondashuv asosida qarzlarni qayta tuzish dasturlarini amalga oshirish.

- Aktivlarni stress-testlar orqali baholash.

- Natija: Yapon banklari muammoli aktivlarni kamaytirib, yangi kreditlar berish imkoniyatini oshirdi.

4. Germaniya tajribasi: Innovatsion yechimlar

- Asosiy tamoyil: Innovatsion moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish va digitalizatsiya orqali samaradorlikni oshirish.

- Amaliyot:

- Kredit risklarini baholash uchun sun'iy intellekt va big data texnologiyalaridan foydalanish.

- Likvidlikni boshqarish uchun ilg'or dasturiy ta'minotlardan foydalanish (masalan, SAP Banking).

- Korporativ mijozlar uchun moslashtirilgan moliyaviy xizmatlarni taqdim etish.

- Natija: Bank aktivlarining rentabelligi oshishi va mijozlar bazasining kengayishi.

5. Xitoy tajribasi: Banklarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash

- Asosiy tamoyil: Davlat ko'magida bank aktivlarini takomillashtirish va muammoli kreditlarni minimallashtirish.

- Amaliyot:

- Xitoy Xalq Banki tomonidan katta miqdordagi likvidlikni ta'minlash.

- "Bad Bank" modeli – zararli aktivlarni ajratib olish va ularni davlat tomonidan boshqarish.

- Regional loyihalarni moliyalashtirishga yo'naltirilgan maxsus kredit dasturlari.

- Natija: Moliyaviy tizimning barqarorligi va yirik davlat banklarining rivoji.

Xulosa va tavsiyalar. Yuqoridagi munozaralardan kelib chiqib quyidagicha taklif va xulosalarni berishimiz mumkin:

1. Risklarni boshqarish tizimini kuchaytirish: Xalqaro amaliyotda rivojlangan banklar risklarni aniqlash, baholash va boshqarish uchun ilg'or texnologiyalar va modellarni qo'llaydi. Masalan, Basel standartlari asosida kapital talablarini oshirish orqali xavfga bardoshlilikni ta'minlaydi.

2. Aktivlarni diversifikatsiya qilish: Xorij banklari aktivlarini soha, mintaqa va valyutalar bo'yicha diversifikatsiya qilish orqali xavflarni kamaytiradi. Bu,

ayniqsa, iqtisodiy inqiroz sharoitida zararlarni minimallashtirishga yordam beradi.

3. Nazoratni kuchaytirish va shaffoflikni oshirish: Xalqaro tajriba banklarda shaffof hisobotlarni joriy qilish va regulyatorlarning nazoratini kuchaytirishning ahamiyatini ko'rsatadi. Masalan, AQSh va Yevropa banklari moliyaviy ma'lumotlarni tezkor va aniq yetkazib berishni ta'minlaydi.

4. Texnologik innovatsiyalarni qo'llash: Banklarda aktivlarni boshqarish jarayonida sun'iy intellekt, "Big Data" va boshqa texnologiyalar keng qo'llanadi. Bu esa qarzdorlarning to'lov qobiliyatini yanada aniqroq baholashga yordam beradi.

5. Muammoli kreditlarni boshqarish: Xorijda banklar muammoli kreditlarni maxsus fondlarga o'tkazish yoki aktivlarni sotish orqali balanslarini sog'lomlashtiradi (masalan, NPL [non-performing loan] fondlari).

Ushbu chora-tadbirlar bank aktivlarining sifatini oshirishga va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: Finalising post-crisis reforms. Bank for International Settlements. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.htm>
2. World Bank. (2020). Banking Sector Development Report: Improving Asset Quality in Emerging Markets. URL: <https://www.worldbank.org>
3. Claessens, S., & Kose, M. A. (2018). Financial Crises: Explanations, Types, and Implications. IMF Working Paper. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP>
4. European Central Bank (ECB). (2019). Non-Performing Loans and Bank Stability: A Policy Perspective. URL: <https://www.ecb.europa.eu>
5. OECD. (2022). Enhancing Bank Asset Quality in Developing Countries: Policies and Practices. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org>
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). Moliyaviy barqarorlik bo'yicha yillik hisobot. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki nashriyoti.
7. Ghosh, A. (2015). Banking Industry and Asset Quality: Insights from Emerging Economies. Springer.